

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 10

Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl

15 Şubat 1932

Kuş Bakışı

Halk ve Münevver

Halk münevverler için değil, münevverler halk içindir.

Geçmiş zamanlardan beri cemiyet hayatımıza bakacak olursak bu memleket münevverlerinin halkına karşı daima az çok kayıtsız, duygusuz, beceriksiz ve hatta ekseri zamanlarda zararlı olduğunu görürüz.

Bu münevver zümre, ancak pek mahdut ve kısa süren müddetler için, de bu halka heyecanla sarılıyor, ona birçok vaatlerle yaklaşıyor ve büyük içtimâî hareketlere kalkıyor. Tanzimat bu hareketlerin yarıda kalmışlarından ve doğarken ölmüş olanlarından biridir.

***

Sonra bir meşrutiyet inkılâbı ile karşılaşılıyor, halka doğru bir hareketin ve halkın ıstırap ve ihtiyaçlarına kıymet vermeğe uğraşan bir uyanışın bu münevverler arasında doğduğunu görüyoruz. O da çok sürmüyor geçiyor ve büyük harp içinde bozularak, bu halkı aç bırakıp istismara başlıyor.

Münevverler, İstiklâl Harbimiz esnasında büyük bir insanlık ve civanmertlik göstererek halkımızla el ele veriyor, onunla kaynaşılıyor, onun kıvrandığı ihtiyaçlar içinde kıvrılıyor, velhasıl onunla beraber ağlıyor ve onunla beraber gülüyor. Gayeler ve hayatlar müşterektir. Beraber ölecekler veya beraber kurtulacaklardır.

Münevverle halkın bu kaynaşması muvaffak oluyor ve İstiklâl Harbi gibi

tarihimizin en parlak ve yüksek sayfalarından birini yazıyoruz.

Yıllarca halk içinde kaynaşan münevver o büyük ıstırap kaynağından birçok acıklı ilhamlar almıştır. Halkı için çalışmak ve onun için yaşamak azmindedir. Halka doğru yeni ve asil bir hareket başlıyor.

Sultanlar kaçıyor, Halifeler boğuluyor, halkı bir ejder gibi asırlardan beri istismar eden tekkelerin, tarikatların, beyni kefenli softaların vücutları kaldırılmasa da nüfuzları kırılıyor ve zararları azaltılıyor.

***

Teşkilâtı esasiye kanunumuzla halk cumhuriyetini kutluyor ve ondan sonra çıkan hukukî vesikalarla bu inkılâbı tamamlıyor, münevverlerimizin ıstırabını gördükleri ve duydukları halkımıza karşı olan borçlarından bir kısmını ödemiş oluyoruz.

Dün halk içinde duyan insanlar bugün müsterihtir. Çünkü onun için en faydalı rejimi yapmışlar ve onun için düşündükleri bütün hayırlı tedbirleri almışlardır.

Halkına karşı vazifelerini yaparak derin bir nefes alan münevver biraz da kendi dertlerini ve kendi ıstıraplarını düşünmeye ve kendi refahı için çalışmaya ve uğraşmaya başlıyor. Bu onun en tabîi

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 2

Münevver, belki gençlik hülyaları içinde bile düşünmediği bir refaha kavuşuyor. Münevver kendi âlemine çekilmiş, halk ile olan alâkası eksilmiş veya kesilmiştir. Arada bir mutavassıt var: Yarım münevver.

Bu yarım münevver eskiden beri vardır. Halk ile münevver arasındaki uçurumu bu dolduruyor. Tanzimatta halka doğru gitmek isteyen münevver, muvaffak olamamış, bütün işler bu yarım münevvere kalmıştır. O öyle bir zümre ki, halkı istismar etmesini öğrenmiştir. Az tahsilli çok zekânın neler yapabileceğine en canlı misaldir.

Yarım münevver meydan boş bırakılmış, üstelik eline kuvvetli silâhlar da verilmiştir. Halkın henüz yabancı olduğu kanunları tatbik edecek ve halkı henüz hiç bilmediği ve pek acemisi olduğu siyasi hayata alıştıracaktır.

Yarım münevver her şeyi kendi arzularına ve menfaatlerine göre tefsir ediyor. Her şeyi kendi refahı, kendi serveti ve kendi obur ihtirasları uğrunda kullanıyor ve harcıyor. En temiz eserler ve en güzel kanunlar bu yarım münevverin elinde halk için zararlı ve korkunç birer vasıtaadır.

Gel bre hey, senin ile
Mey içelim azar azar.
Kahpe felek alınıza
Ne dilerse onu yazar.

Yazın bahçeler sazlanır,
Yâr dudağı kirazlanır.
Çağırırsan yâr nazlanır.
Çağırmasan tutup kızar.

Ele girmez bir kuşsa da,
Bize binde bir düşse de,
Yâr gerdanı gümüşse de,
Deli gönül bir gün bezer.

Haydi, durma "dolu" doldur,
Sağrağını göğe kaldır,
Bu günlerin tadı baldır,
Yarın kahpe felek bozar!

Çaldı gurbet rebâbını,
Bitirdi aşk kitabını,
"Atsız" ecel şarabını
Elbet bir gün içip sızar...

Atsız

En mukaddes gayelere bile kendi midisini, husyesini ve kesesini dolduracak bir vasıta diye bakıyor.

Meşrutiyet geliyor. Münevver doğruca halk ile temasa geçince bu yarım münevver asıl vazifesi olan, kanun ve direktif dahilinde normal ve dürüst çalışma devrine başlıyor. Fakat çok sürmüyor. Münevver halktan uzaklaşıyor ve hatta onu istismara başlıyor, en güzel vasıtası yarım münevverdir.

İstiklâl Harbi ile beraber, münevver tekrar halkın içindedir. Yarım münevverin gözü önünde ve nüfuzu altındadır. Namuslu olmaya ve halka hayırlı yaşamaya mecburdur. Aksini yaparsa, münevver taralından cezaya çarptılacağını biliyor.

İnkılâplar olmuş, güzel kanunlar çıkmış ve

münevver kendi âlemine dönmüştür. En şaheser örneğini kazalarda gördüğümüzü bu yarım münevver en büyük halk ve inkılâp düşmanıdır. Çünkü o severken zehirleyen, iyilik yaparken aldatan ve yutmakla doymayan bir canavardır.

Güzel işler yaptığından emin olarak kendi lemine dönen münevver aldaniyor. Kuzularını kurda emanet etmiş bir çoban kadar bedbahttır. Onun güzel heyecanları ve güzel eserleri ne kirli ellerde ve ne fena tatbik oluyor. Halkın ıstırapı artıyor. Halk için için ağlıyor. İniltisi duyulmaya başlıyor.

Münevverde aldanmış bir adam hiddeti ile canlı bir uyanış var. Kuzularını kurtlara emanet etmenin fenalığı anlamış ve fazla bir hodbinlik ile kendi âleminde bir refaha çekilmenin hatasını duymuştur. Bu uyanmanın en güzel eseri olarak Halkevlerini görüyoruz. Münevver-

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 3

lere seferberlik var. Münevverler, yine halkın içine girecek onu ıstırabına eş ve ihtiyaçlarına kardeş olacaktır. Münevver halk içinde ve halk için çalışmaya başlıyor.

Halka müjde veriyorum. Münevverler sana geliyor. Onun bir sözü vardır. "Büyük adamlardan zarar gelmez" der. Bununla kastettiği münevverdir.

"Kanunları bilenler kurt, bilmeyenler de kuzudur. Kurt kuzuyu her zaman yer."

diyen yine bu halktır. Bu temsil ile de yarım münevveri anlatmak ister. İşte ona müjde veriyorum. Büyük adamlar geliyor. Sırtındaki kurtları yok etmeye, seni yarım münevverin elinden kurtarmaya geliyor. Çok istiyoruz ve diliyoruz ki, artık bu halka doğru gidiş devamlı ve tam imanlı olsun. Bu güzel kaynaşmayı da yarıda bırakıp kendi keyfimize ve uykumuza dalmayalım.

Halkımızı yine yarım münevverin eline bırakmayalım.

Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman

Hikâyesi Hakkında Yeni Vesikalar

Kayıkçı Kul Mustafa ile Genç Osman Hikâyesi hakkındaki tetkiklerimi, 1930'da Türk Sazşairlerine ait metinler ve tetkikler külliyyatının beşincisi olarak neşretmiştim. O zamandan beri bu mevzua dair elime geçen bazı yeni vesikaları, o kitaba bir lâhika olmak üzere neşretmeyi faydalı buldum.

1- Kayıkçı Kul Mustafa

Uşşâqî Zâde'nin meşhur "Şagâyiğ zeyli"nde Dördüncü Murad'ın mukarrip ve musahiplerinden Deyişçi Kara Mustafa dan bahs olunmak tadır (Bu meşhur eserin muhtelif yazma nüshaları vardır. Hususî kütüphanemizdeki yazma nüsha, varak 140 b: mervidir ki Sultan Murad mukarriblerinden Deyişçi Kara Mustafa vesâletiyle çâbikdest ve hoş nüvisliği vâsil-ı sem-i padişah oldukda ilh]. Uşşâqî Zade'nin bahsettiği bu Deyişçi Kara Mustafa'nın, Kayıkçı Kul Mustafa'dan başka biri olmadığını zannediyorum. Dördüncü Murad devri vak'alarına ait muhtelif şiirler yazmış olan Kayıkçı Mustafa'nın, onun zamanında saraya intisabını gösteren bu kayıt yalnız sairimizin hayatı için değil, Dördüncü Murad'ın halk şairlerini ve deyişçilere iltifatını ve

rağbetini göstermek itibarıyla da manidardır Bu hususta diğer tarihî membaların verdiği malûmat, Uşşâqî Zade'nin bu kaydıyla tamamen tetabuk etmektedir. Şairimizin Dördüncü Murad'a İntisabı, zamanında deyişçilikte kazanmış olduğu büyük şöhretle de bir delildir.

Kayıkçı Mustafa'hm XVIII'inci asrın ilk yarısında hâlâ meşhur bir sazşairi olarak tanındığını, hattâ klasik şairler arasında bile mâruf olduğunu, devrin mühim şairlerinden Vahid-i Maxtûmi'nin bir şiirinden anlıyoruz. Vahid-i Maxtûmi, Kaplan Mustafa paşa hakkındaki bir kasidesinde şairimizden şu suretle bahsediyor:

Skender-i şüerâyım ki etti bahr ü beri
Had-i qalemrevime nazm ü nesr ile idxâl
Piyade başına Kayıkçı Mustafa kimdir
Re'îs-i ehl-i hünerken benimle ede cidâl.

Hususî kütüphanemizdeki bir mecmuada mevcut olan bu güzel kaside, XVI'nci asır şairlerinden" Âgehî, Derûni gibi bazılarının gemici istilahlarıyla yazdıkları kasideler tarzında yani gemiciliğe ait istilahlarla yazılmıştır; şairin sair mâruf

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 4

sazşairlerinden bahsetmeyerek yalnız Kayıkçı Kul Mustafa'dan bahsetmesi de şüphesiz onun Kayıkçı lâkabı ile şöhret atmasından dolayıdır. Fakat, her ne olursa olsun, Vahtıl-i Maxtûmi'nin bu kaydı. Kayıkçı kul Mustafa'nın o sırada hâlâ şöhretini muhafaza ettiğine, unutulmadığına bir delil teşkil eder.

2- Genç Osman rivayetleri

Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman hikâyesinde; XVII'nci asra ait edebî bir membada mevcut şekilden başka, Genç Osman'a ait muhtelif halk rivayetlerini (Adana Türkmen aşiretleri arasındaki rivayetle, Çankırı, Karaman, Mudurnu, Konya, Bağdat rivayetlerini) tespit, tahlil ve mukayese etmiştim. Bu makalemde, onlara ilâve olmak üzere (Ilgın, Niğde, Safranbolu, Kırım) rivayetleriyle, Adana Türkmen aşiretleri arasındaki diğer rivayetleri tetkik etmek istiyorum.

a) Ilgın rivayeti

Genç Osman hikâyesinin Ilgın rivayeti, iptida muallim Midhat Şakir Bey tarafından neşredilmiştir (Yeni Mecmua, numara 86, 15 teşrinievvel 1923.) Ali Rıza Beyin 1339da Tarsus gazetesinde neşrettiği Genç Osman rivayetini gören ve Genç Osman'ı yanlış olarak bir sazşairi zanneden Midhat Şakir Bey diyor ki: "Türkünün şekli, Genç Osman'ın bazı hareketlerine temas eden noktaları, bu halk şairinin buralara kadar yayılmış bir şöhreti olduğunu teyit edecek mahiyettedir. Yalnız burada Genç Osman'ın bu havaliden olduğu rivayetiyle Ali Kıza Bey'in tet-kikatında hatırımda kaldığına nazaran şair-in aşiretlerden birine mensubiyeti karşılaştırılır ve hâlâ bile yaz mevsimi'ni geçirmek üzere Adana ve Antalya'dan bazı aşiretlerin Ilgın havalisine gelerek konaklamakta olması göz önüne alınırsa, bu türkünün bu havalide mezkûr aşiretlerden intikalen yayıldığı, ve yahut da, her hangi bir zamanda Genç Osman'ında aşiretiyle beraber buralara geldiği ve bu suretle bu havalide marufiyet iktisap eylediği istidlal olunabilir.

1

Genç Osman dedikleri bir küçük uşak
Beline kuşanır mukaddem kuşak

2

Gene Osman'ın elindedir
Çöğeni ikisi kardeşi, biri yiğeni
Ordu içine girer verir figanı
Atladı geçti hendeği Genç Osman

3

Atın şişhaneyi dumanı kesmen
Buna gavga derler incinüb küsme
Geriden geriye silâhı kesmen
Atın babaların vurun ağdacı.

Ağdacın'ın bir şahıs ismi olması muhtemel ise de, bunun kim olduğunu öğrenemedik. Acaba şu türkü Genç Osman'ın şahsî bir mücadelesi için mi söylendi ve bu mücadelede rakibi Ağdacı mı idi? Bu son mısralar bu gibi bir hayli mülâhazaları müphem bir surette vârid kılmaktadır. (Yeni Mecmua, s. 403).

Midhat Şakir Beyin neşrettiği şekilde yukarıki manzume böyle kıt'alara ayrılmamıştı. Biz onu tahminî surette kıt'alara ayırarak yukarıdaki şekle soktuk. Midhat Şakir Bey'in aynen naklettiğimiz izahına gelince, aşağıda izah edeceğimiz muhtelif sebeplerden dolayı, onlara iştirak etmek kabil değildir.

Yukarıki manzumeyi sair Genç Osman rivayetleriyle mukayese edince, (kıt'a 1, mısra 1,2)nin yalnız aşağıda münderic Kırım, rivayetinde (kıt'a II. mısra 1,2), (kıt'a II, mısra 4)ünde Çankırı rivayetinde, (kıt'a 1, mısra 2) küçük farklarla mevcut olduğunu görüyoruz. Esasen çok eksik olan bu Ilgın rivayeti biraz dikkatle okununca, bu manzumenin muhtelif mısraları arasında mantıklı bir rabıta bulunmadığı derhal görülüyor: meselâ (kıt'a II)de Genç Osman'ın elinde çevkân bulunduğu, kardeşlerinden ve yiğeninden bahsedildiği, (kıt'a III)te galiba şahsî bir kavgadan bahsolunduğu anlaşılıyor. Bunla-

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 5

rın Bağdat kahramanı Genç Osman'la hiç bir münasebeti olmadığı pek sarihtir. Bütün bunlara bakılınca, bu İlgin manzumesinin, bizim Genç Osman'a ait bir rivayetin bazı küçük bakiyeleriyle, ondan büsbütün başka bir "Osman" hakkındaki bir türkünün mantıksız surette karışmasından hasıl olduğu hükmünü vermek zaruridir. Aşağıda "Zeybek Osman" hakkındaki kısımda buna ait malûmat vereceğiz. Mevcut Gene Osman rivayetlerinin en ehemmiyetsizi ve karışığı olan bu İlgin manzumesinde yegâne dikkati celbedecek nokta, onunla Kırım rivayeti arasındaki rabitadır. Midhat Şakir Bey'in, Gene Osman türküsünün Adana Türkmen aşiretleri vasıtasıyla İlgin havalisine gelmiş olması hakkındaki tahminine de hiç ihtiyacı yoktur, Anadolu'nun birçok sahalarına uzun zamanlardan beri yayılmış olan ve şimdilik "Adana, Çankırı, Karaman Konya, Mudurnu, Niğde, Safranbolu" rivayetleri elimizde bulunan Genç Osman hikâyesinin İlgin'da da mevcut olması, İlgin'in coğrafi mevkii düşünülünce, tabii değil hattâ zarurî görmek icap eder. İlgin ve havalisinde bu Genç Osman rivayetinin, Midhat Şakir bey tarafından neşredilen yukarıki şekilden daha tam şekillerine tesadüf edileceğini kuvvetle tahmin etmekteyiz.

B) Niğde rivayeti

Genç Osman'ın Niğde rivayeti, Profesör W. Gordlevski tarafından Niğde'de tespit edilmiştir. Rivayet şöyledir: Dördüncü Murad. Bağdad'ı muhasara ettiği zaman derviş elbisesini giyerek ordudan çıkmıştı. Yolda bir çobana tesadüf etti ve "şehrî nasıl fethetmeli" diye sordu. Çoban da "bugünkü işini yarına bırakma" dedi. Sultan, içinden çobana teşekkür ederek ordusuna, döndü ve hücum emrini verdi. Genç bir delikanlı muhasara ve hücum esnasında kahramanlığıyla temeyyüz etti. Bu, Genç Osman idi. Harbederken Osman'ın başı kesildi. O da kesik kellesini koltuğuna alıp harbe devam "etti (W. Gordlevski, Osmanskiya skazaniya i legendi, Moskva, 1912, p. 13). Bu rivayetin baş tarafı, kitabımızda izah ettiğimiz Türkmen rivayetinin çok eksik ve değişik bir bakiyesidir; ve burada Genç Osman'dan hiç bahis yoktur. Bağdat fethinde Genç Osman'ın kellesi koltuğunda harbettğini anlatan son kısmı ise, bütün Genç Osman rivayetlerinde müşterektir. Hülâsa, Gordlevski'nin tespit

ettiği bu eksik Niğde rivayeti Genç Osman'ın buralarda da maruf olduğunu göstermekten başka bir ehemmiyeti haiz değildir.

C) Safranbolu rivayeti.

Genç Osman hikâyesinin Safranbolu'da da meçhul olmadığı, o havalî hakkında kıymetli halkiyat tetkikleri yapan Ahmet Baha Bey tarafından tevdi olunan aşağıki manzumeden anlaşılacaktır:

1

Sabah namazını(namazın?)kıldım tozdan dumandan
Allah ayırmasın dinden imandan
Şehitler mezarı gözükmek kandan
Şehitlere serdar oldu Genç Osman

2

Analar doğuramaz böyle bir arslan
Bağdad'ın içine girilmez yasdandan
.....
Atladı hendeği geçti Genç Osman

3

Genç Osman'ın atı kötünden kötü
Kılıcının ağı zehirden katı
Çekiverin benim derviş Kır Atı
Üzengiler al kanlara boyansın

4

Atladı hendeği geçti Genç Osman
Analar doğuramaz böyle bir arslan
Bağdad'ın içine girilmez yasdandan

Bizim Genç Osman'a ait olan bu halk türküsünün yalnız üç kıt'adan mürekkep olduğu görülüyor; çünkü dördüncü kıt'a ikinci kıt'anın intizamsız bir tekrarıdır ibarettir. Bu rivayeti diğer rivayetlerle, mukayese edecek olursak, şu neticeleri elde ederiz: (kıt'a I) diğer rivayetlerden müstakildir ve ilk iki mısraın bu rivayetle mantıki bir alâkası da yoktur; yalnız dördüncü mısra muhtelif rivayetlerde

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 6

aynen mevcuttur (Karaman, II; aşağıda Türkmen rivayeti, III). Eksik olan (kıt'a II) ile, Karaman (kıt'a III), Konya (A, kıt'a.III; B, kıt'a V), Mudurnu (kıt'a II) rivayetleri arasında bariz benzeşmeler vardır. Kezalik (kıt'a III) ile Karaman (kıt'a IV), Mudurnu (Kıt'a I) rivayetleri arasında, dördüncü mısraın kafiye itibarıyla diğer kıt'alardan ayrı olması cebelinden de büyük bir benzeş görülmüyor. Herhalde Safranbolu rivayeti, doğrudan doğruya Karaman ve Mudurnu rivayetlerine bağlı, fakat onlardan daha fakirdir. Bu muhtelif rivayetlerin besteleri tetkik edilecek olursa, bu nokta belki daha sarîh olarak anlaşılacaktır.

D) Kırım Rivayeti

Genç Osman hikâyesinin Kırım rivayeti Aleksey Olesniiski'y'in Pesni Krimskix Turok, Moskva, 1910 atlı eserinde mündereçtir. Rusça tercümesi B.A. Kondarakı tarafından neşredilen ve VI. Şuf tarafından da nazım şekline konan bu Genç Osman rivayetini aynen naklediyoruz.

Gence - Osman

1

İptida Bağdad'a sefer olanda
Yağlı xuşun yâmur gibi yağanda
Eren (erenler?) evliya dua xılanda
Alla Alla deyü keçti Gence-Osman

2

Gence-Osman dedikleri bir kenç uşax
Beline bağlamış mukaddes xuşax
Anapa'dan almış on sekiz uşax
Alla Alla deyü keçti Gence-Osman

3

Egerleyin xır atımın ikisin
Feth eteteyim düşmanların episin
Saba namazında Bağdat xapusun
Mubarek el ile açtı Gence-Osman

4

Bağdat cenkini Gence-Osman açtı
Gence-Osman'nın cenkine Cebrail endi

Altı yüz xanatın dağlara açtı
Alla Alla deyü keçti Gence-Osman

5

Gence-Osman dedikleri kelsin köreyim
O Nasıl xarımandır men de bileyim
Paşalix isterse asker vereyim
Beylik isterse onu da vereyim.

6

Saba namazında aptes alırken
Yağlı xuşun yâmur gibi yağarken
Ya şeitlik ya gazilik dilerken
Şeitlerin serdarı oldu Gence-Osman.

Bu manzumeyi neşreden Olesniiski'y Genç Osman hakkında şu izahatı veriyor: "Aslı itibarıyla Genç Osman kimdir? Kırım Tatarları onu kendi millî kahramanları olarak telâkki etmektedirler. Acaba böyle miydi? Filhakika Kırım ordusu dördüncü Murad'ın 1631 seferine iştirak eylemişti, Fakat Smirnov'n Krimskoye xanstivo pod verxovensivom otomanskay Portı, S. Petersburg, 1887, s.506-7 nam eserinde verdiği malûmata nazaran bunlar yağmakerliğe yarar bir kuvvet idi. Bundan dolayı da bir yardımcı olmaktan ziyade fazla bir yükü. Türküde mahallî unsurlar var gibi gözüküyor; lakin Anapa'nın burada zikredilmesi, sonradan yapılmış bir ilâve de olabilir. Her hâlde Genç Osman'ın kırımlı olmaktan ziyade Osmanlı olduğunu söyleyebiliriz. Gordlevski'nin dediğine göre hâlâ bugün bile Osmanlılar arasında Genç Osman'ın hatırası mahfuzdur. Bu kabilden olarak Gordlevski İstanbul'da İzmitli bir zatın ağzından "Genç Osmana bak" darbimeselini kaydetmiştir. İhtimâl Osmanlılarda bu isme bağlı bir menkıbe de vardır. Yine Gordlevski Niğdede bir köylüden kafası kesilen Osman'ın kellesini koltuğuna alıp düşmanlarla harp ve onları mağlup ettiğini iştmiştir.

Genç Osman hakkında hiç malûmatı olmayan Rus müsteşrikinin bu mütalaaları hiçbir ehemmiyete haiz değildir. Yalnız Genç Osman'ın Kırımlı olmadığını söylemekle doğru bir tahminde bulunmuştur.

Genç Osman hakkında lisanımızda en ziyade "atladı geçti Genç Osman" tâbiri yayılmıştır ki bunun Genç Osman'ın muhtelif rivayetlerinde mevcut "atladı hendeği geçti Genç Osman" mısraından alındığı anlaşılıyor. Ne Gordlevski'nin ne de Olesniiski'y'in Viktor Maksimov'un

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketer için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 7

1856'da neşrettiği "Hüdavendigâr ve Karaman Türk lehçeleri hakkında bir tettiğ tecrübesi"nde Karamanda topladığı manzum parçalar arasında dördüncü Murad'ın kumandanlarından Genç Osman'a ait bir destanın mevcudiyeti hakkında verdiği malûmattan haberdar olmamaları çok gariptir! Bu küçük istitrattan sonra, Genç Osman hikâyesinin Kırım rivayetini diğer Anadolu rivayetleriyle mukayese edelim.

Kırım rivayetinde (kit'a 1, mısra 1), edebi menbalardaki rivayetle Çankırı rivayetinin ilk mısranın aynıdır; dördüncü mısra ise Karaman rivayetinde (kit'a VI, mısra 4) mevcuttur (Kit'a II, mısra 1,2) yukarda söylediğimiz gibi yalnız İlgin rivayetinde küçük bir fark ile mukaddem yerine mukaddes mevcuttur; bu kit'anın üçüncü mısraı herhalde Kırım'da uydurulmuş olmalıdır. (Kit'a III) aynen edebî membalarda (kit'a II), pek az farkla Çankırı (kit'a II), biraz daha farklı olarak Karaman (kit'a VI) rivayetlerinde mevcuttur, (kit'a IV) ün yalnız birinci mısraı biraz farkla Çankırı (kit'a III, mısra 1) ve Karaman (kit'a II, mısra 1), Konya (B, kit'a III, mısra 1) rivayetlerinde mevcuttur; Diğer mısralar yalnız Kırım rivayetine münhasırdır. (Kit'a V), epey mühim farklarla Çankırı (kit'a IV), Karaman (kit'a VII), Konya (B, kit'a IV), Mudurnu (kit'a III) rivayetlerine ve edebi membalardaki şekle (kit'a III) benzer; fakat onlardan daha bozuk ve daha yenidir, (kit'a VI) mu yalnız son mısraı Karaman (kit'a II) yukardaki Safranbolu (kit'a I), ve aşağıda zikredilecek Türkmen (kit'a III) rivayetlerinde mevcut olup, ilk üç mısra yalnız Kırım rivayetinde mevcuttur. Bu mukayese gösteriyor ki, Kırım rivayeti, Anadolu rivayetleri arasında en ziyade Çankırı rivayetine benzemektedir. Anadolu rivayetleri arasında Genç Osman destanının XVTI'nci asırda tespit edilmiş şekline en yakın olan rivayet Çankırı rivayeti olduğuna göre, Kırım rivayetinin eksikliği de anlaşılıyor. Bununla beraber Kırım rivayeti sonradan diğer Anadolu rivayetlerinden daha fazla tahriflere uğramıştır.

E) Yeni Türkmen Rivayetleri

kitabımda, Ali Rıza Bey tarafından neşredilen bir Türkmen rivayetine istinaden Genç

Osman hikâyesinin Adana Türkmenleri arasındaki şeklini tespit ve tahlil etmiştim. Adana havalisindeki Türkmen aşiretleri hakkında çok kıymetli tetkikatta bulunan Ali Rıza Bey, Cenupla Türkmen Oymakları adıyla bu tetkiklerini bastırmaya başlamıştır.

Bu güzel eserin naşirin müsaadesiyle tetkik ettiğim ilk iki formasında Genç Osman hakkında bazı yeni Türkmen rivayetlerine daha tesadüf ettim ki, her noktai nazardan çok ehemmiyetlidir. Bunlardan birisini Ali Kıza Bey, Aptal Topal adında bir sazşairinden dinlemiştir ki (Cenupla Türkmen Oy-maktan, s.14) biz de oradan aynen nakle ediyoruz:

1

İptida Bağdad'a sefer olanda
Atladı hendeği geçti Genç Osman
Yıkıldı bayrakdar aldı bayrağı
Eletti bedene dikti Genç Osman

2

Getirin de Kır Atımın ikisin
Fethedeyim düşmanların hepisin
Sabah namazında Bağdat kapusun
Allah Allah dedi açtı Genç Osman

3

Genç Osman der isen hakka yetiştü
Atladı hendeği bedene düştü
Kelle kucakladı üç gün savaştı
Şehitlere serdar oldu Genç Osman.

Bu manzumenin I'inci ve II'nci kit'aları pek az farkla Çankırı rivayetinin aynıdır; (kita- III) ise Çankırı rivayetinden (kit'a III) ziyade Karaman rivayetine (kit'a II) yakındır. Görülüyor ki bu Türkmen rivayeti Anadolu rivayetlerinin en eskisi yani Kul Mustafa'nın manzumesine en yakını olan Çankırı rivayetiyle tetabuk ediyor.

Ali Rıza Bey'in kitabında İlbeğli oymağına mensup Kara Hasan Efendiden naklen Genç Osman hakkında bir rivayet

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 8

daha vardır kî onu da aynen naklediyorum: "Sultan Murad Antakya civarında bir rüya görür. Rüyasında, Genç Osman'ı yanına al derler. Sabahleyin Sultan Murad Genç Osman'ı köyünden getirtir; anasına, geri getireceğine dair bir de senet verir. Bağdad'a giderlerken yolda Padişahın ordusunu bir çiftçi üç gün besler o zaman buralarda çok zengin ağalar bulunmuş. Padişaha bu adamı deline sahibi olarak tanıtırlar. Padişah çiftçiyi çağırarak:

— Ulan, senin hazinen varmış. Padişah dururken çiftçiye hazine ne gerek. Onu çabuk bana getir!
Der. Çiftçi hemen çıkar, ne kadar çift aleti varsa Padişahın önüne getirir ve niyaz ederek:
— Hünkârım. İşte benim hazinem bunlardır.

Der. Padişah bu çiftçinin sözünden hoşlanır. Onu hazinedar yapar. Bağdad'a gelirler. Bir gece Padişah kıyafetini tebdil etmiş Genç Osman'ın çadırına gelmiş ve Genç Osman'a "Bağdad'ı alacak mıyız?" demiş. Genç Osman: "Kır Atıma çift yem, bana tütün çıkmazsa Bağdat alınmaz" demiş. Ertesi gün Genç Osman'ın atına çifte yem çıkar ve kendisine de tütün gönderilir. Genç Osman öğle namazı sırasında Bağdad'ı zapteder. Burcu deler, şehit olur. Kafasını koltuk altına alır. Nihayet dört yol arasında düşer. Bağdat zaptedilir ama padişah geri dönerken Genç Osman'ın anasına verdiği senetten çok mahcup olur..." Ali Rıza Bey bu rivayeti anlattıktan sonra diyor ki: "Burada ev sahibi Ömer Ağa söze karıştı ve Bağdad'ın fethine dair olan şu türküyü söyledi:

1

Sana derim sana ey Acem Şahı
Arslan yatağından kalktı gelir (geliyor?)
Alır senin tahtın ile tacını
Sultan Murad kendi kalktı gelir

2

Sultan Murad yer yüzünün Velisi
İşte geldi Hakkın arslan Alisi
Seksen bin Urum-Eli delisi
Doksan bin de Tatar Han'dan gelir

3

Altmış bin de kara postal giyici
Yetmiş bin de tatlı cana kıyıcı
Seksen bin de kendi kendin bilici
Doksan bin de aşiretten er gelir

4

Allah Allah diyip çıktı yerinden
Leblerimiz şekâr (şeker?) oldu seyrinden
Binip cansız duvarları yürüten
Hünkâr Hacı Bektaş Veli gelir.

***

Genç Osman hakkındaki bu son rivayet o kadar mühim değildir; Ali Rıza Bey'in vaktiyle neşretmiş olduğu Türkmen rivayetine esas itibarıyla benzemekle beraber ondan daha fakirdir; yalnız bu son rivayette Genç Osman ile alakadar olmayan "Köylünün hazinedar olması" fıkrası eski rivayette mevcut değildir; yine bu son rivayette Genç Osman'ın tütün istemesi, Sultan Murad devrinde tütünün şiddetle yasak edilmesi hâdisesinin bir bakiyeyidir. Ancak, bütün bu gibi teferruat noktalarından sarfınazar Ali Rıza Bey'in tespit ettiği iki türkü Genç Osman hikâyesinin tetkiki meselesinde umumî noktai nazardan çok mühimdir. Kitabımda, Adana Türkmenleri arasındaki Genç Osman türkülerinin ve onunla alâkadar rivayetlerin XIX'uncu asır Türkmen şairi Dadal Oğlu'na ait olduğunu nazarı itibara alarak diğer Anadolu rivayetlerinin Kul Mustafa'nın Genç Osman destanı ile alâkadar olduğu halde Adana Türkmenleri arasında Kul Mustafa'ya ait manzumenin unutulduğunu ileri sürmüş ve demiştim ki: "Mamafih bu sahadaki rivayetin de iptida Kul Mustafa'nın şiirini tefsir ve izahtan doğmuş olması pek muhtemeldir". Ali Rıza Bey'in topladığı bu yeni rivayetler eski noktai nazarımın tamamen doğru olduğunu meydana çıkarmıştır. Çünkü, Aptal Topal'ın ağzından kaydedilen rivayet Çankırı rivayeti gibi Kul Mustafa'nın şiiriyle çok alâkadar olduğu gibi Ömer Ağa'nın Bağdat fethi hakkındaki türküsü de, yine Kul Mustafa'ya ait olup kitabımızda neşrettiğimiz manzume-

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 9

nin (Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman hikâyesi, s. 9-10) az çok değişik bir şeklidir demek oluyor ki Adana Türkmenleri arasında Kul Mustafa'nın yalnız Genç Osman türküsü değil, Dördüncü Murad'ın Bağdat fethiyle alâkadar sair bazı manzumeleri de hâlâ yaşamaktadır.

İşte bütün bu yeni rivayetler, Genç Osman hikâyesinin, vaktiyle müdafaa etmiş olduğum gibi, Kul Mustafa'nın Genç Osman destanından çıktığını ve Osmanlı imparatorluğunun da Kırırma kadar muhtelif sahalarına yayıldığını teyit etmektedir.

F) Bazı ilâve ve tashihler

1- Kitabımda, Ali Rıza Bey'in vaktiyle neşretmiş olduğu Türkmen rivayetinde Genç Osman'ın köyü olarak gösterilen "Kara Buclu, Kara Burdu" Köyünün adına Dahiliye Vekâleti tarafından neşredilen Köy adlarında, tesadüf olunmadığını söylemişim (S. 27, not 2). Ali Rıza Bey bir mektubunda: "Köy Adları" adlı kitabın 519'uncu sayfasında Cebeli Bereket'in İslahiye merkezî nahiyesinin 36'nı köyü olarak Kara Burclu köyünün mukayyet olduğunu haber ver-mektedir.

2- Ali Rıza Bey, Cenupla Türkmen Oymakları adlı eserinde Genç Osman türkülerinin "Benderi" denilen bir makamda okunduğunu kaydediyor (S. 14). Başka hiç bir yerde adına tesadüf etmediğim bu makamın musiki noktasından tetkiki çok mühim olacaktır. Esasen Genç Osman rivayetlerinin Anadolu'da ve Kırırmda terennüm edildiği besteleri toplayarak mukayeseli bir tetkik yapmak vazifesi genç musiki mütetebhilerine düşen mühim bir iştir.

3- Genç Osman hikâyesinin Konya ve Bağdat rivayetlerinde bir tarak fıkrası vardır: Orduda hizmet edeceklerin bıyıklarında Bağdat rivayetinde sakallarında tarak durabilecek bir yaşta olmaları icap ettiği hâlde, Genç Osman bıyıksızdı. Bunun için Konya rivayetinde tarağı üst dudağına, Bağdat rivayetinde de çenesine sapladı (Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç

Osman hikâyesi, s. 34, 38). Bu fıkranın eski bir an'aneeye istinat ettiği Amasya tarihin-deki şu kayıttan anlaşılıyor: "Tarihen pek meşhurdur ki Amasya hükümeti bıyıklarında demir tarak duramayan gençleri askerliğe almıyordu. Amasya delikanlılarından bıyığı henüz terleyen bir genç, Çelebi Sultan Mehmed'in huzurunda demir tarağı üst dudağına batırır, bıyığımda demir tarak duruyor diyerek askerliğe kabul edilmesini rica eder ve bu suretle kabul edilir (Amasya Ta-rihi, c.3, s. 177).

4- Kitabımda (S.50, not 2)da bahsettiğim Ebû Mu'aşeri Belxî hakkında ayrıca bakınız: (Gibb Memorial Series, s. 108).

5- Kitabımda Kesik baş meselesinden epey etraflı surette bahsetmişim (S. 45 ve müteakip). Bu mesele hakkında P. Saint-Yves'in Les saints cephalophores" atlı makalesi bilhassa dikkate şayandır (Revue de l'histoire des religions, Mars-Juin, 1929).

G. Osman Zeybek

(Türk Yurdu, c.5, Numara 25, Kânunusani 1926, S. 91) de Osman Zeybek türküsü namıyla bir türkü neşredilmişti. Genç Osman'ın İlgin rivayeti, öyle zannediyorum ki, asıl Genç Osman türküsüyle bu Zeybek Osman'a ait bazı türkü parçalarının karışmasından vücuda gelmiştir.

Bu türküyü neşreden Naci Bey'in verdiği malûmata göre Osman Zeybek Yalvaç'ın Küstük köyünden olup Molla Veli Oğlu diye meşhurdu. Bundan kırk sene önce eski büyük Konya vilâyeti İçinde, dağlar kırıralı olarak şöhret kazanmıştı. Rivayete göre, o zaman Anadolu'yu iktisaden yakıp kavuran Rum ve Ermeni sermayedarlarının müthiş bîr düşmanı imiş. Türküyü aynen naklediyorum:

1

Osman yükün yıkılmış yolun sağına
Atım işlemiyor Findüs Dağına

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 10

Süpürün şu damları Osman geliyor
Kır Atına binmiş arslan geliyor.

2

Gece ile gündüz benim firarım
Yoktur din-i İslama benim zararım
Elimde martinim gâvur ararım
Düştüm bir ırmağa ağlar giderim
Kızıl Irmak gibi çağlar giderim

3

Osman'ın bindiği yaldızlı eğer
Her gelen Kurşunlar Osman'a değer
Osman'ın annesi boynunu eğer
Açıl gür dumanlı dağlar kaygılardayız.
Garip bülbül gibi âh u zardayız

4

Atımı bağladım ben bir çalıya
Arzihâlim çıktı Bâbiâliye
Yine minnet düştü Saçlı Doruya

3- İlâve

Bu makale münasebetiyle, ahiren elime geçen Kul
Mustafa'ya ait iki şiiri de burada neşrediyorum:

1

Yücesi dumanlı boralı dağlar
İncitmen sunamı yol verin gitsün
Eyyâm-ı şitâda bahar erişsün
Eline bir deste gül verin gitsün

2

Uğratmam sunamı kışa borana
Kalktı kısmet durulmadı çare ne
Eşinden ayrılıp giden ceylana
Düzelin dağlar yol verin gitsün.

3

Dağlar Kerem edin açın yolları
Üşümesin yarın nazik elleri
Korkarım rikâbda. . . . .
Beline lâhuri şal verin gitsün

4

Mustafa'ın der cemaline doyulmaz
Seni görmeyince takatim gelmez
Dostum gurbet elde yolun bulamaz
Bir takım gılavuz kul verin gitsün

1

Sabahdan uğradım ben bir güzele
Taramış zülfünü gayet güzeldir
Canım Kurban olsun serbest gezene
Parlak pabuç ağ topuğa uygundur

2

Ben de geldim elinize gezerek
Âh edüb de Kara bağrım ezerek
Halaylar çekmede gözün süzerek
Kutnı zubun usul boya uygundur

3

Behey nazlım işte geldim yanına
Hayran oldum ağzındaki diline
Hatalar getürme asla kaddine
Turunç meme ağ göğsüne uygundur

4

Yürü hey sevdiğim yolunu yürü
Âl giyin sevdiğim serini bürü
Gözünü sevdiğim şol peri gözü
Kul Mustafa'nın siyah kaşa uygundur.

Prof. Dr. Köprülüzade M. F

Türkiye'nin muhtelif yerlerindeki okuyucularımız Genç Osman'a ait bildikleri rivayet ve türküleri yollarlarsa, Atsız Mecmua onları memnuniyetle basar.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 11

Azerbaycan Halk Edebiyatında "Sayacı" Türküsü

9'uncu Sayıdan Mabat

Evvelce bilhassa koyunları isim ve neveleri üzerine medheden "Sayacı" şimdide çobanı ile ehli hayvanların sahibine bahsettiği serveti tasvir etmektedir.

Göydeki göy bulutlar
yorganıdı çobanın
yastı yastı tepeler
yasdığıdı çobanın
yumru yumru gayalar
yumurağıdı [1] çobanın
elindeki deyeneyh
galxanıdı çobanın
yanındaki boz köpeyh
yoldaşdı çobanın
ağzı gara canavar
tüşmanıdı çobanın.

Nenem goyunun ağı [2]
geder dolanı [3] dağı
piçer [4] gara giyağı [5]
içer serin bulağı
garılar [6] tutar yağı
gelinner [7] yiyer gaymağı
illaki gayganağı [8]
çobana vurar dağı
gızlara cebiz ağı [9]
çobana çarix bağı
uşağa [10] şütüyh [11] bağı.

Nenem boz-ala goyun
yolda susala [12] goyun

[1] Yumruk [2] Beyaz koyun [3] Gezer [4] Biçer
[5] Koyunların çok sevdikleri bir nevi ot [6] İhtiyar kadınlar [7] Gelinler [8] Sahanda yumurta [9] Patiska [10] Çocuk [11] Ninni [12] SMPK. S. 11 de Köçerli yalnız olarak "mağrur"; "mütekebbir" manasında tercüme eylemiştir. Bilahâre ise "Balalara hediye" unvanlı eserinde Köçerli "suzala" şeklinde kaydederek, haşiyede doğru olarak Azerî

yiyen sening ucungnan [1]
getrir gız ala [2] goyun.

Nenem o gelin goyun
guzunga telin [3] goyun
yiye sening ucungnan
getrip gelin goyun.

Neneni o gemer [4] goyun
guzusa emer goyun
yiye sening ucungnan
bağlıyıp kemer goyun.

Nenem o gaşga [5] goyun
minmiseng eşge [6] goyun [7]
yiye sening ucungnan
çixıptı köşge goyun.

***

Nenem o gizil goyun
yollara düzül goyun
Şueybden galmısang
galasani yüz il goyun.

Neneni o sekil [8] goyun
belinde kekil goyun
ay garannıx gecede
arxaca [9] çekil goyun,

***

tabirince "keyifsizleşmek"; yarı sağ yarı naçağ olmak yani "rahatsız", "hasta olmak" manasında izah eylemiştir.

[1] Sening ucungnan = senin varlığından senin sayende.
[2] Altun, gümüş [3] Yaklaş [4] ağımsu [5] Alnı beyaz lekeli. [6] Aşk [7] Bütün cümlelerin manası Aşka gelmişsin demektir. [8] Beyaz ayaklı [9] Yazın koyunların istirahat ettikleri mahal.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 12

Nenem ağ garagaş goyun
garrı [1] dağlar aş goyun
ay garannıx gecede
çobana yoldaş goyun.

Nenem goyunun gelini
avşara [2] gelmez yelini [3]
Şora ketten [4] götürdüm dölünü [5]
onu sağan gız gelinin
xınalıyım ellerini.

Nenem goyunun uzununu [6]
döşünde [7] besler guzunu
sağına yatar yozalar [8]
soluna yatar yozalar [9]
eli çanaxlı gızdar [10]
goyunun yolunu gözder. [11]

Çoban goyunu gütüresi
bereye yetiresi
ağ bileyhli gelinner
sağam sağam deyesi
ağ birçeyhli garılar [12]
buluyum buluyum deyesi.

Bu oğlumun deyesi
bu gizimin deyesi
sarı suyu galanda
boz köpeye tökesi.

Ucu yanix kösöyle
boz köpeyi döyesi

Canam başlı boz köpeyh
yeri [13] goyuna deyesî.

Xırdaca [14] xırdaca gızdar
elleri xınalı gızdar
ellerinde çanaxlar
berenin yolun gözder.

Xırdaca xırdaca çepişder [15]
yoşanun [16] başın tışder
geder yaylağı yaylar
geler kermede [17] gışdar.

[1] Karlı [2] Kucak [3] Koyun memesi [4] Kent = köy [5]
Menşey [6] Endamı güzel [7] Göyüs [8] İstirahat etmek [9]
Neşe duymak [10] Kızlar [11] Bekler [12] İhtiyar kadınlar
[13] Yürü [14] Ufacık [15] Çepişler -mini mini- keçiler.

Buradan itibaren "Sayacı" ahli hayvanları onların kendi lisani
ile medheder ve onların meziyetlerini tarif eyler.

Goyun devir: men heç ottan doymaram
payız oldu [18] çörün çöpün goymaram
her bir öyü [19] gelin kimi bezerem [20]
ağır ağır xalılarım var benim
güllü güllü xalçaların var benim

Nenem o tatar [21] keçi
gayada yatar keçi
gış berk [22] gelende
balanı [23] atar keçi.

Nenem o xallı keçi
memesi ballı keçi
ayağı nallı keçi
uca gaya başında
tutuptu yallı [24] keçi.

Keçi deyir: benim adım Abdülkerimdi [25]
gavala [26] çekilen deri benim derimdi
üç ay gış Allah kerimdi
şeytan şeytan balalarım var benim
gelbi [27] gelbi dağlarım var benim.

***

Camiş [28] deyir: payız olcax [29] sa-
..... samanlığıımı doldurung
yaz [30] olanda boyunduruğumu yondurung
cüte [31] getmesem vurung meni öldürüng

[16] Bir nevi kokulu ot [17] Koyunun yatak yeri [18] Son
bahar [19] Evi [20] Süslerim [21] Bu bir nevi büyük keçi
cinsidir. İsmine bakılırsa Orta Asya'dan veya Tataristan'dan
gelmedir. Türkiyat Enstitüsü Asistanı Abdülkadir Bey'in
verdiği malumata nazaran Başkurtlar bu tabiri keçiye
maskaralığından dolayı vermişlerdir [22] Şiddetli [23] Yavru
[24] Bu gün bile Azeri Türkleri'nde mevcut bir dandır. Bir
kaç kişinin iştirakiyle el ele verilip mendille dans edilir. Bir
dereceye kadar "Zeybek" dansını andırmaktadır [25] Azeri
darbimeseline göre "Koyun olmadığı bir zamanda keçiye.
Abdülkerim" derler. S M P K. S. 18 not 3 [26] Def [27]
Yüksek [28] Manda [29] Olacak [30] ilkbahar [31] Çift, Ekin.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 13

dolu-dolu samannıxlarım var benim
derin-derin deryalarım var benim

Öküz deyirr men ağama nökerem [1]
üç ay gış toulasmda bikâram [2]
yaz olanda çayır çemen sökerem
ağlı gırmızılı buğda ekerem
ağır-ağır xırmannarım var benim
uca-uca [3] tayalarım var benim

İneyh deyir: men doğanda melerem
ahımla dağı dağı delerem
gurudumu [4] günnen güne sererem
yaxşı yaxşı kerelerim [5] var benim.

Eşşex deyir: men hamıdan [6] fağıram [7]
palçığa [8] tüşende uca dağdan ağıram
çöllerde galanda men yiyemi [9] çağırırım
kere naydan yoğun sesim varmenim.

Deve deyir: heç hayvan götürmez ükümü
iyit oğlan gereyh çeke ipimi
erebistan içer menimi südümü
uzax uzax menzillerin var benim
uca uca tepelim var benim.

Burada «Sayacı» kendi medhiyesini bitirmekte ve artık
«Nevruz» bayramı yaklaşmaya yüz tuttuğunu ve buna
başlıca delil kuzuların artması olduğunu izah etmektedir.

Goyunun özü geldi
dolandı düzü geldi
çobanın gucağında
birce cüt [10] guzu geldi.

Can guzu canım, guzu
tükü gırmızı guzu
ibrişim telli guzu
biri bey-ağanın olsun.

[1] Hademe [2] İşsiz [3] Yüksek [4] Kurut - inek südünden
yapılmış bir nevi konserdir. Ayran torbaya süzöldükten
sonra duzlanır ve kurutulur. Ekseriyetle yumurta şeklinde
lur. Kışın yemekler içeresine konulur. Başkurt ve Kırgızlar'da
peynir manasındadır. [5] Tere yağı [6] Herkesten [7] Aciz [8]
Çamur [9] Sahibini [10] Çift, iki.

bride çobanın olsun
üzüng ağ olsun [1] çoban

Bayrama ne galdı?
ne galdı ne galmadı?
bir ellice gün galdı.

Elli gün say otur
garmala [2] guzu götür.

Elil gün keçesi
sayan yağış [3] yağası
sarmaşix öt pitesi
guzu telge [4] tutası
oğlax irtmeyh atası.

Küreisinnen ağınnan
öldürmüşüz çağınman
goyun neden hasil oldu
kimya yarpağınnan [5]
bizede getiring
gourmasınnan yağınnan.

Yağ verenin oğlu olsun
doğduğu oğlan olsun. [6]

Yarma [7] verenin gızı olsun
gızıda gotur olsun
goturuna gurt tüşsün
gurtanguş [8] tapılmasın. [9]

kısa [10] kısa gelenin
inanacağı dar olsun
basa basa gelenin
basmacağı berk olsun
bereketi bol olsun
sizin de damağngız çağ olsun [11]

[1] Teşekkür ve takdir makamında söylenilen bir cümledir
[2] Doğurmayan koyun [3] Nisan yağmuru [4] Kuyruk 5]
Köçerli'nin verdiği malûmata nazaran SMPK. s- 22 "kimya"
halk itigadınca bir ot olup kendisine dokunulunca her bir
şeyi altına çevirmektedir. İşbu otun yaprağından da koyun
vücuda gelmiş ve ona göre goyunun altın kıymeti vardır.
[6] Erkek çocuğun tercihine bir işaretdir [7] Kıрма buğday
[8] ilaç [9] Bulunmasın [10] Kısmak fiilinden [11] Damağngız
çağ olsun = neşeli, mesut

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketer için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 14

Mehemmed peygenberin eşğine [1]
Mehemmed peygenberin şenine [2]
bir salavat
İşte bu türkü söylendikten sonra

[1] Aşkına [2] Sanına

"Sayacı" takdis mukabilindeki mükâfatını toplayarak
diğer çiftliklere gider

Dr. Caferoğlu Ahmet
Edebiyat Fakültesinde Türk Lisanı
Tarihi Müderris Muavini

Seyahat Notları

III

17 Temmuz: Bugün sabah erkenden, saat 6:30'da İsmail de bizimle olmak üzere yola çıkıyoruz. Çanakkaya'nın dibine kadar katırla, gitmek mümkün oldu; 0 da bin bir müşkülâtla. Çünkü, yolları, devrilmiş ağaçlar kapatmış. Orman işlerinin fena tanzim edilmiş olmasına insan asıl; böyle güzel ormanların içindeki faciaları görünce yanıyor: muazzam çanı ağaçları (geceyi evinde geçirdiğimiz ihtiyar Hüseyin Ağanın anlattığına göre, vaktiyle gemi inşaatında kullanmak üzere bunlardan, çok sevk edilmiş yerlerde yatmış, çürüyor. Bunların ne devrilmesine, ne de devrilenlerin çürümekten başka işlerde kullanılmasını düşünen kimseler yok. Köylü şöyle şikâyet ediyor: "yazın, yaylalarımızda iken ormancılar kışlık odunumuzu tedarik etmemize (hatta devrik ağaçlardan bile) müsaade etmiyorlar; yazın mâni olmak, kesenlerden ceza almak da kolaydır; zira ormancılar hep dağlardadırlar. Biz de kışın odunsuz kaldığımız köylere yakın genç ormanları günü gününe kesip harap ediyoruz". Sade burada değil, bütün ormanlarda bu devrilmiş yatan ve çürümeyi bekleyen asırlık ağaçları görünce insan, "sade bu kuru ağaçlar. Türkiye'nin senelerce, odun ihtiyacını temin eder ve ormanlara nefes aldırır!" diye düşünüyor.

Çanak-Kaya'nın dibi İsmail'in çobanları bekleyeceği mahal, Köroğlu dağının yüksek çıplak mıntıklarının hududu, sulak' ve otlu bir yer; otlar, diz boyunu geçi-

yor. Katırı yaylaya geri gitmek üzere burada bırakıyoruz ve İsmail'le beraber, yüz metre kadar yukarımızdaki Çanak-Kaya'ya çıkıyoruz. Çanak-Kaya, biraz arkasındaki Dedenin-Doruğu'ndan alçak olmakla beraber, bütün civara hâkim bir mevki. Buradan etrafı ve Köroğlu kayasının dik başını seyrediyoruz. Yarım saat kadar dinlendikten sonra saat 10'da İsmail'den ayrılıyor ve sırtlar üzerinden Çanak-Kaya'nın bulunduğu kitleyi asıl Köroğlu kitesinden ayıran Ayman suyu boğazına iniyoruz. Hasçağaç'dan doğrudan doğruya bu vadiyi takiben de Köroğlu'na çıkmak mümkündür. Şimdi, boğazdan yukarı doğru Köroğlu'nun dik yamaçlarına tırmanmaya başlıyoruz. Çanak-Kaya'dan itibaren, yarım saatte bir beş dakikalık mola vererek ve lezzeti hiç bir yerde bulunamayacak güzel sulardan, her defasında beşer altışar bardak içmek suretiyle dinlenerek tam 2 saat 40 dakika sonra, yani 12:40'ta Köroğlu kayasının dibinde kar kümelerinin bulunduğu yere geliyoruz. Buradan, bütün azametiyle Köroğlu kayası görülüyor. Bu dağ başı uzakta aşağılarda görülen yayla evleriyle (Devren yaylası) gelip geçen sürülerle, hiç de ıssız ve vahşi bir yer hissinmiyor. Buralar, hür ve serazat insanların sükûn içinde yaşadıkları geniş engin memleketler Köroğlu'nun şahsiyetine bu itibarla çok uygun: Köroğlu, bir haydut olarak tasvir edildiği destanlarda bile, hiç bir zaman gizlenen, esrarengiz ve korkunç bir adam değildir: onun

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 15

bulunduğu mevki hâkim bir mevkidir ve o bundan istifade ederek saltanat sürer, dağların hükümdarı kesilir. Bir an bile yalnız kalmadık. Biz orada iken karların bulunduğu yere, aşağıdaki yaylalardan iki çocuk geldi; evlerine kar götürdüler; yakınımızdan bir sürü geçti, iki çobanla konuştuk; bir başka sürünün uzaktan çanlarını işittik. Bu yaylalarda bazı büyük sürü sahipleri, çan hususunda çok meraklı oluyorlar; eskiden kalma bir an'aneyi elan devam ettirenler var. Sürülerinde en çevik ve kuvvetli erkeklerden, tekelerden her birine ayrı bir nota veren bir çan takıyorlar; bu çanların adedi 9-11 oluyor. Böylece düzgün bir gam yapan çanlarla sürü tam bu dağlara yaraşan muazzam seyyar bir orkestra vücuda getiriyor. İşte, Köroğlu'nun tepesinde duyduğum çanlar da, zannederim böyle. şimdi pek nadir tesadüf edilen, tam bir takıma malik sürünüdü.

Kar yığınının yanında, toprağı eşerek meydana çıkardığımız bir kaynağın başında yemek yedikten sonra, son bir hamle ile kayanın tepesine çıktık. Hakikaten insan, en büyük gururu, böyle yüksek yerlerde kendisinden yüksek bir mevcudun bulunmadığına kanaat getirdiği zaman duyuyormuş. Şimdi bulunduğumuz nokta şarktaki Ilgaz'la garptaki Keşiş'in tepeleri arasında en yüksek noktadır. Bu açık yaz semasında gözlerimizin görebildiği bütün etraf dağlar, ayaklarımızın altında cüceler gibi kalıyor.

Köroğlu'nun barındığı yerin harabeleri olarak gösterilen taş yığınları, bir takım duvar izleri teşkil edecek surette bu kayanın dibinde bulunuyor. Çobanların ara sıra buralarda define aradıkları yer yer kazılmış topraktan belli. Bir kademe daha yaklaştığımız göklere, iki arkadaş

birer kurşun gönderdikten ve silahlarımızın akislerini dinledikten sonra, fazla geç kalmaktan korkarak inmeğe başladık. Dönüşümüz daha kısa oldu.3,30 saatte Hasçağaz yaylasına yakın Bey-Pınarı'na geldik. Orada bir çay içtik ve yemek yedik. Artık Hasçağaz yaylasında bir gece güzel bir uyku yapmaktan başka işimiz kalmamıştı.

18 Temmuz: Bu gün aynı yoldan Koz yakası yaylasına döndük. Sabahleyin, İs-mail'in tabirince yalnız yatmış gibi soğuk olan Ayman Deresi'nde bir banyo o geceki güzel uykudan Sonra bütün yorgunluğumuzu aldı. Köroğlu'nun teneffüs ettiği hava ile ciğerlerimiz dolu, yeni bir hayat bulmuş gibi dinç ve neşeli, yaylaya geldik. Bu gece yine çobanlarla oturup konuştuk.

19 Temmuz: Bu gün, asıl yayla yolundan Kozyakası'na döndük; köyle geçtiğimiz yayla arasındaki mesafenin ortasında, Kozyakası'nı birinci yaylası bulunuyor. Bu mevsimde burası boş faaliyet ikinci yayladadır.

20 Temmuz: Yanımda Koz yakasından Mustafa ağa, Mudurnu'ya yine aynı yoldan dönüyorum. Mustafa ağa hoşsohbet, fakir bir köylü. Köylere daha kanunun filân girmediğinden yana yakıla bahisle, oğlunun iki evlenmiş olmasından şikâyet ediyor. "Bu fakirlik olmasaydı, ben bile, on beş yaşında bir kızla karımın üstüne evlenebilirdim!" diyor. Ona göre, evlenmek isteyenler imama nikâh kıydırıyorlar, hükümeti de "hizmetçi alıyorum" demek suretiyle kandırmak kolaydır. Mustafa ağa, bu uygunsuz işlerin, asıl sebeplerini de buluyor memlekette kız çok; erkek ise azdır.

Pertev Naili

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 16

Türkistan Cumhuriyetleri Nüfusu

V- Başkurdistan

Başkurdistan Şuralar Cumhuriyeti resmen şuralar ittihadına dahil "Rusya fedaritif şuralar cumhuriyeti" âzası addolunan "millî şuralar cumhuriyeti"nden biridir. Başkurdistan, Leningrat civarında vaki Pulkov rasathanesinden gecen tül esas tutulmak itibarıyla takriben 220.50' ile 320 şarkî tül, 510.12' ile 560.30' şimalî arz daireleri aras-ında vakidîr. Şimal ve şark tarafları "Ural ülkesi", cenubuşarki ve cenup tarafları Kazakistan, cenubugarbi ve garp tarafları Samara vilâyeti ve Tataristan Cumhuriyeti'yle mahduttur. Mesahası 155.496 kilometre murabba olup şimalden cenuba olan uzunluğunun en uzak noktaları 680 kilometre, garp ile şark arasındaki en uzak noktaları 400 kilometre kadardır. Merkez şehri "Ufa" dır.

Tarihî büyük Başkurdistan bugünkü Başkurdistan nazaran çok büyük ve geniş olmuştur. Şarkta İrtiş havzalarına, garpta eski Bulgar hududu olan İdil "Volga." nehrine, cenupta Sırderya'ya ve şimalde Fin-Ogur kavimleriyle meskûn olan şimalî Ural ve Kama membalarına kadar imtidat eden saha "Büyük Başkurdistan" yahut, 13 üncü asır Avrupa mubarirlerine göre "Büyük Macaristan" (Magna Hungarn) ve Başkatirya tesmiye olunmuştur. Başkurt Türklerinin bu sahayı ne vakit işgal ettikleri tarihen meçhuldur. Batlamyus coğrafyasında Ural dağları olması muhtemel olan Repaen yahut Ryperbore denilen dağların bir tarafında. "Ağaçeri" ve "Baskartay" kavimleri bulunduğu kaydedilmiştir. Arap fütuhâtı ve İslâmiyetin intişarı devrinde ise buralarda Başkurt Türkleri'nin oturduğu malûmdur. 922 milâdde bugünkü büyük Türkistan üzerinden Bulgar'a seyahat eden "Ahmed ibn Fadlân" Başkurtlar'ı Sırderya

civarında Oğuzlarla hem hudut olarak bul-muştur. O zaman Oğuzlar az çok islâm tesiri altında buldukları halde Başkurtlar koyu şaman ve barbar idiler. Bunları İbn Fadlân: "Türkler'den bir kavim olan ve Başkurt denilen bir kavmin ülkesine geldik. Bunlardan çok korktuk, Çünkü bunlar Türklerin en şeriri, menfurudur. Katle şiddetle inhimakleri vardır." diye tavsif ediyor.

Moğol fütuhâtı devrinde Başkurtlar, Moğol İmparatorluğunun kendi beyleri tarafından idare edilen muhtar bir ülkesi olmuş, Moğol İmparatorluğu'nun sükutundan sonra da müştekil bir olarak yaşamıştır. Başkurdistan'a Rus istilâsı 1555'te başlar. Bu tarihten itibaren Başkurt Türkleri'ni 1773 senesine kadar mütemadiyen Ruslarla harp hâlinde bulunmuşlardır. Resmi Rus tarihlerinin gösterdiği gibi Başkurdistan 1555 senesinde Rus tabiiyetini birden kabul etmiş değildir. Ruslar Başkurdistan'ı karış karış harple almışlardır. Başkurdistan'ın Rus İmparatorluğu müzesine hakiki surette idhali şimalî Türkistan hanlarından Ebulhayir Han'ın Rus tabiiyetini kabul etmesi ve Urenburg istihkâmının inşasıyla ikmâl edilmiştir(1740).

Bu tarihten itibaren de Başkurdistan dahilî muhtariyetini muhafaza edebilmiş, ta 1863 yılına kadar bir muhtar ülke olarak kendi reisleri tarafından idare edilmiş Rus ordusuna merbut millî süvari alaylarına malik olmuştur.

Başkurdistan muhtariyetinin büsbütün ilga edilmesi dahilî Rusya'daki köylülerin serbestii hareket ve sefer haklarına mâlik olmasıyla alâkadardır. Bu andan itibaren Başkurdistan'a Rus muhacirleri akını başlıyor. Başkurdistan "Başkırıya" ismi

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 17

de resmen kaldırılıp Başkurdistan Ural (Perm, Urenburg, Ufa, Samara) vilâyetleri arasında taksim olunuyor. Fakat Ruslar'ın Başkurdistan yerine "Ural ülkesi" coğrafi tabirleri ve idari taksimatı, "Baskurdistan" adını Başkurt Türkleri'nin kalbinden silmeye muvaffak olamıyor. 1917 inkılâbından sonra Başkurtlar, Başkurtların sair Türk kavimleriyle beraber % 55 teşkil ettikleri yerleri tekrar "Baskurdistan Muhtar Cumhuriyeti" ilân ettiler. Rus muhacereti ve mezalimiyle mücadeleye karar verdiler. Hâkim millet ile mücadele devam etti.

***

Nihayet "Baskurdistan Muhtar Cumhuriyeti" milli bir ülke sıfatıyla sovyetler tarafından da resmen tasdik olundu (Mart, 19-19). Fakat nüfus itibarıyla % 60 Türk olan Başkurdistan hükümet merkezi için tehlike addolunup bunun hudutları tevsî, hukuku tahdit edilerek bugünkü Başkurdistan vücuda getirildi.

***

Bugünkü Başkurdistan'da nüfus:

1926 yılı nüfus sayımına göre Başkurdistan Cumhuriyeti'nde 2.665.836 kişi vardır. Bundan Türk milletine mensup kavimler:

Başkurtlar	635.845
Tatarlar	461.871
Çuvaşlar	84.886
Sair Türkler (Azerî, Kırgız, Özbek)	2.950
Yekûn	1.175.552

Ruslar	1.064.707
Ukraynalılar	76.710
Beyaz Ruslar	18.281
Yekûn	1.159.698

Fin, Oğur kavimleri 194.136, ecnebiler 490 nüfustur.

Bu hesaba nazaran bugünkü Başkurdistan'da Türk unsuru % 49, Rus % 43,5 ve sair kavimler % 7,5 teşkil ediyorlar. Başkurt millî hükümeti tarafından çizilen Başkurdistan hududu dairesinde ise Türk unsuru % 55, Ruslar % 37, Fin-Oğur akvamı % 8 teşkil ediyordu. Bu vaziyet ta 1924 senesine kadar sabitti 1925'da Rus nüfusu birden bire % 43.5 nispetine çıkıp, Türk unsurunun % 49 nispetine inmesi hududun Ruslar lehine genişlemesi ve Türk unsurunun kafiye halinde Rusya'nın Ruslar'la meskûn vilâyetlerine nakil ve nefyedilmesinden ileri geliyor.

Abdülkadir

Kulca Hayatından Parçalar

Kulca, aslında Tarancı memleketi olduğu için orada doğup büyüyen islâmlara umumiyetle Tarancı manasına gelen çantu denir: böyle demekle beraber hakikatte hiç kimse çantuluğu kabul etmez, yine Kazak, Kaşkarlık, Buharlık, Sart ilah isimlerle tesmiye olunur. Her kabile kendi anasıyla yaşar birbirleriyle sıkı münasebette bulunmaz, yek diğerinden kız almazlar. En kalabalık olanlar Kaşkarlık, Tarancı, Kazaklar olup diğerleri nazarı dikkati celp etmeyecek kadar azdır. Kabileler arasında hiç tesanüt yok, cehalet hâkim, hepsi haris... Refah ve saadeti yalnız zenginlikte arıyorlar, onlarca para

bir vasıta değil bir gayedir. Büyük mektepler yok ancak orta ve iptidai mektepler mevcut olup bu mekteplerde de lisan ve lehçede yeknesaklık yok; mesela 1924 senesi biz mektepler tetkikatı yapmıştık. İlk evvelâ Tarancı Zeynul'un mektebine gittik. Başmuallim Türkiye'de tahsil görmüştü ve orada almış olduğu aşî üzerine mektebini idare etmeye çalıştığı gözüküyordu. Mektep beş sınıflı şehrin, yakınında acık bir meydana yapılmış, gayet büyüktü. Çocukların her ihtiyacı, kışlık oyun yerlerine varıncaya kadar temin edilmiş sıralarda çocukların boylarına göre yapılmıştı. Bizim girdiğimizde beşinci sınıf

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 18

mikroskopla sinek ayağı tetkik ediyorlardı. Diğer sınıflar da biri musiki, diğeri hesap, öbürü kıraatla meşguldüler. Kitaplar Kazan lehçesinde idi. Oradan çıkınca ikinci bir mektebe gittik. Burası da beş sınıflı olmakla beraber iki mektep arasında büyük bir fark göze çarpıyordu. Eski bir bina, tavanı basık odalar, küçüklü, büyüklü intizamsız sıralar, üst başları kirli çocuklar, mektep kendisi de toz içindeydi. Sınıfın birinde coğ-rafya dersi vardı. Muallim sınıfın bir başından diğeri başına hızlı, hızlı dolaşarak, Tarama lehçesiyle ders takrir ediyordu. Çocuklar uyuklamamak için gözleriyle hocayı takip ediyorlardı.

Bu suretle birçok mektepler gezdik bunların bazıları henüz değnekli hocalardan, kitap yerine kürek kemikleri üzerine yazılı alfabelerden kurtulamamışlardı. Ruslar tarafından açılmış olan mektepleri de gezdikten sonra Dernek mektebine gittik. Bu mektebin muallimleri Türkiye'den gelen esirlerdi. Zaten bu mektep onlardan Halil ve Mehmet beylerin teşvikiyle açılmış, her kabileden talebe mevcut olup kullanılan lisan İstanbul lehçesi idi. İlk, orta muallim mektebi kısmı mevcuttu.

***

Kasaba ve köylere muallimler göndermeye başlamışlardı. Fakat bu mektep çok yaşamadı. Ahonlar(yani sarıklılar)ın şikâyeti üzerine Çin hükümeti tarafından kapatıldı.

***

Orada Âhonların çok büyük nüfuzları vardır. Çünkü her şey dincilerin elinde olup tahsilin bu derece geri kalmasına sebep yine onlardır. Çünkü her yeniliğe bu şeriatta yoktur diye fetvalar uydurarak mani olmaya çalışıyorlar. 28-29 seneleri pek ileri giderek kadınların sokak vaziyetlerine" karışmaya başladılar; pek açık gezenleri dövme şeriata gayri hareket edenleri öldürmek için Çin hükümetinden emir aldılar.

Bu ahonların ekserisi Kaşkarlıklar'dandır. Kazaklar ise söylediklerimden müstesnadır; çünkü bunlar islâm dininde olmakla beraber dine esir olmayıp dini esir etmişler, kendilerine göre uydurmuşlardır. Göçebe halinde yaşadıkları için camileri de yoktur. Rastgele yerlerde namaz kıldıkları gibi, ekseriya kılmasını da uydururlar. Bir zaman namaz kılmakta olan birinin yanından geçiyordum. Döndü "Bu tarafa geçme tehlikelidir" dedi. Namazda konuşulur mu diye sordum. Bizimkisi kayıtlı-kuyutlu şehir namazı değil, Kazak namazıdır." cevabını verdi tekrar namazına başladı.

***

Kazaklar şehirlerde yaşamazlar yazları yaylalarda, kışları kışla dedikleri dağ eteklerinde geçirirler. Şehre ancak mallarını satmak için gelir tuz, çay gibi yiyeceği dair şeyler alıp giderler. Elbise ve kullanılacak edavatı kendileri yaparlar. Yapmış oldukları kumaşa Çekmen denir

Çok kaba ve kalın olmasına rağmen yine onu kullanırlar. Bütün Türkistanlılar umumiyetle böyledir. Ruslar'ın ve Çinliler'in güzel ve ucuz kumaşları mevcut olduğu halde yine kendi Şatıva, Mata, şahi adındaki kumaşlarını alır, ayakkabılarını da derilerine varıncaya kadar kendileri yaparlar ve bu hususta birçok şarkılar da uydurmuşlardır.

Meselâ:

Şalıvayay şalva Şatıvanın nerki ba
Şalıvayı halımanla Tul holonun hakkı ba

"Ba, bar (Garp Türkçesi'nde var) dan muhalleftir.
"Nerk" fiyat; "hadımanla" hor görmeyin; "tul" dul;
"hotun" kadın demektir.

İlgaz Kâşif

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 19

Bey Böyräk ^[1]

Hikâyesinin Safranbolu Kuzyaka Rivayeti

Anlatan: Kuzyakalı Mustafa Ef.

*

Tespit Eden: A. Baha

Ezâl zemân içindâ, qalbur semân içindâ ben nenâmü(n) beşüğünü tıngır mıngır sallayokân fermanı dünyälâri dahtına almış böyük, önlü bi padişah vâmiş. Kimâ ne nam salundusa ondan tiril tiril qorqallâ, hevâda uçan quşlâ, qurtlâ bilâ fermanını yerinâ qollamış. Emmâ ne çârîi kü bu padişahun ekâk zürriyâti dünyâyâ gelmädüğündän çoq tasalanûmuş. Qarnuna girân curt galan onu erüm erüm erümüş. Dedinâ heç bi çârâlââ bulamamus. Qalan Kimsälââ, qonuşmâya ağzunu kilid açmayomuş. Mevlâm bikül-al-lah padişahım bu derdünâ çârâ bulamayollâmuş. Ayla, haftalâ, yilla hep böylâcücümâ geçmüş. Padişahun dâdi bi sırromuş. Eşi dostu çoq nasihatlâ etmişlââ emmâ, qalan, Kâretmämüş. Ehâli ilk yazın Koyün ilâriüsündâ bi seyran yeri vâmiş. Qalan çoluq hep oraya gidällââ, çoquşa çoquşa ferfenälââ edällââ, şenlülââ yapallâ, oq yayu oynallâ, pehlivan gürâşdürüllââ, çıqrıncağa binällââ, cirid yaruşdüması edällââmiş. Qalan o günü de koy hep tehnelâmiş. Hêkâş o seyir yerinâ gitmiş. Koyda qala qala bi padişah qalmış. Bu hâli görân lalası yalvar muş yaqarmuş netdiysâ etmiş padişahu bu seyir yerinâ ayartup teptili qıyafâtlâ atlarına binârak götümüş. İnihayât gelâ gölü gelmişlââ seyir yerinâ qadara, hêkâş zevkinnân sefâsinnân salınup geziyollâmuş. Emmâ qalan padişaha hê yer qaranluq gözüküyomuş. Dünyâ o(n)a zindan geliyomuş. Bikülallah onu orada eylâmâk qâbil olamayomuş. Qalan burada da içi sığılmış; lalasına:

[1] Kalın "k" yerine "q" harfini kullandık kî bu harf Anadolu'nun ekseri yerlerinde kalın "g" harfine yakın telaffuz olunur. Açık "e" yerine de "ä" kullandık. İmâleli "ä"leri iki "ä"yi yan yana getirmek suretiyle gösterdik. Parantez içindeki "n"ler sağır nundur.

"Hedi, başımızı alup dağlara qadara çıqalum, avlanalum!" demüş. Derkân almuşlâ efândüm başlarını dağın yolunu dutmuşla. Az gitmişlââ, uz gitmişlââ, dârâ, dâpâ düz gitmişlââ, qalan dağın doruğuna qadara çıqmuşlâ. Emmâ bu esnâdâ gün dâ batmaya yön dutmuş. Ortaluq eyüdân eyüyâ qararmuş. Netsnulââ. Hemâncücümâ saraya dönâyâ qarar vemişlââ. Tam yollaruna qoyulacaqları esnada padişahun atunun disgünündän dutaqoyan bi devrüş peydahlanmamış mu? Hâmâncânâ, devrüş padişah-hun eteğünü üç kelim öpmüş. Soracuğuma: "Hoş geldi(n) padişahum" demüş, Padişahla lalası taaccupta qalmışlâ. Bunu(n) üzârinâ padişah devrüşâ: "Benim sen padişahluğumu nêdân bildi(n)?" deyü sivâl etmiş. Devvüş de: "Efândüm iççâ bildüm. Bu erfânâ, bu elvan anca anca padişahlarundu. Bunu gayrisi yapamaz. Qalan ondan bildüm efündüm" demüş. Bu Kelam üzârinâ padişah devrüşâ; "Benüm padişahluğumu bilân, qalan qanumdakini dâ bilü. öylâ isâ benüm qanumdakini dâ bil baqayı(n)" demüş. Bunu(n) üzârinâ devrüş tekrârân üç kelim padişahun eteğünü öpmüş: "Ferman seni(n)dü" demüş. Soracuğuma: "Efândümüzün êkâk zürriyâti dünyâyâ gelmayâ da quruntulanıyollâ" demüş.

***

Devrüşü(n) bu sözü üzârinâ padişah: "Bunu(n) çarâsi nedü?" diyâ somuş. Devrüş dâ-yinâ padişahun eteğünü öpmüş, cebündân, bi alma çıqararaq iki şaq etmiş. Padişaha: "Padişahum, çârâsü anca budu. Bunu(n) bi şaqını sen ye. Bi şaqını sultan xanuma yedü. Qabuqlarunu da qısrâğımıza vê(n). Bi iznillah dilâklâri(n)iz yerinâ qonu. Emmâ valâkin emrû haq yerinâ geldiktâ doğan çocuğun adunu ben gelincâyâ qa-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 20

dara qoma(n). Ben gelürü(n); adını o vaqıt qoru(n)". demüş, oracuqtan hemäncänä sırroluvêmiş. Derkim efändücügüm padişahla lalası qalaqalmışlâ. Lafı qalan uzatmayalum, padişahla lalası seraya dönmüşlâä. Bu hâli göränlâä qoşmuşlâ sultan xanuma: Mücüdä sultanum padişah eyi oldu", "Mücüdä sultanum padişah dilä gëdi" diye mücürtlälemişlâä. Bunu(n) üzärinä serayda qırq gün qırq gecä şenlülklâä yapılmüş. Padişah devrüşün dedüğü gibü etmiş. Almanın bi şaqını Kändü yemiş, bi şaqını sultan xanuma yedümüş. Qabuqlarunu da qalan, qısrığına yedümüş. Dëkän efändüm hudanı(n) emrünän ikisi dâ gäbälämüş. Sultan xanum aş yirmäyâ başlayunca serayda qırq gün qırq gecii äyläntilää etmişlâä, oyunla çıqarmuşlâ. Ay gün tamam omuş, sultan xanum bi êkâk çocuq dünyäyâ götümüş. Qısrıqtan da bi tay dünyäyâ gëmiş. Çocuq qalan büyümüş. Biki qaç yaşuna girüncä mettäbä vemişlâä. Emmä eväl zamanlâda mettäp yoqmuş. Mollaları qalan bi mağaraya qapallâ, hocaları kâzi kâzi gelü, dârsini verü gidäämüş. Qalan çocuq da mettäbä getmäyâ bulaşduğı vakitlâädä üç yaşına gimmiş qalan bu indä yedü yıl qapalu bi halda qalmış. Hocası o(n)a dârsinü verü gidäämüş. Mağara isä herç mü heç gün görmäzmiş. Bi gün mağaranı(n) dâpäsündän bi dälük açılmış, iççä bu dälüktän içäriyâ bi günâş izi gimmiş. Qalan çocuqu(n) izi(n)i dutacağum deyü oqumasundan yazmasundan nevarä omuş. Sabahtan avşama qadara günâşi qovalamüş. Emmä bikülallah dutamuyomuş. Günâş hê gün mağaradan içäriyâ girää, çocuq da Ta(n)rını(n) hê günü onu dutacağum deyü qan tär içindä yalumuş. Bu yüzdän zayıflaya zayıflaya iğnä ipliğä dönmüş, mettäptä oquyamaz bi hâl almış. Hal bı mişvarda devam ediyâmuş. Günläädän bî gün çocuq mettäptä molla-lâla oyun çıkarukän çocuçlâ onu adı olmaduğüçün Atsuz Bey deyü bi aşâğı bi yuqaru çığırup zeklaniyollâmuş. Bundan qalan çocuğun sıqılmış sıqılmış. Doğruca evä varup anasına: "Ana ba(n)a uşaqla

Adsuz Bey deyollâ. Neçün ben Adsuz Beyim?" deyü şekva etmiş. Bunu(n) üzärinä anası da: "Oğul seni(n) bi devrüş buba(n) vadu. Ben vamayunca adinu katliyän qoma(n) demüş; onunçün adı(n)ı vemäyöz" demüş. Emmä bi dâ ne baqsunla ki devrüş buba ya(n)larında duraqomaya mu? Hemäncänä devrüş buba çocuğun adını vemiş Bey Böyräk, atı(n) adını qomuş Bengiboz. Orcuqtan gayıplara qaruşmuş. Meğär devrüş qıluqlu adam; qalan "Xızur"muş. Bey Böyräk qalan artuq büyümüş. Mettübünü bitümüş. Bi gün anasından bubasından izin alup Bengiboznan seyir yerünä gitmiş. Bi dâ ne baqsun ki bi ehâli birikintisi toplasmışlâ, qalan dünyä gözäli "Aq Qavaq" qızunu(n) oq yayunu geçümäğä çalışıyollamüş. Bundan muradu omuş ki qalan kim ki dünyä gözäli gözälini(n) yayunu geçüsä dünyä gözäli elhdiman etmiş ki o(n)a varacağum deyü. Qalan kimselää dünyä gö-zäli "Aq Qavaq" qızını(n) oq yayunu geçürtämäyomuş. Oq yayu atuşuna qalan Bey Böyräk tâ qaruşmuş. Daha iççä şöylä böylä yayu dutmaz bi atuşa dünyä gözälini(n) oq yayunu geçümüş. Bunu göränlâä qoşmuşlâ, hemancücügümä padişaha mücürtlämüşlâä: Mücüdä padişahum Bey Böyräk dünyä gözälinin(n) oq yayunu geçüdü.

"Mücüdä padişahum, Bey Böyräk, Aq Qavaq qızını(n) oq yayunu bi atuşa geçüdü" deyü. Bunu(n) üzärinä padişah ferman etmiş, qırq gün qırq gecä dünyä gözäli ilän Bey Böyräğün nişan merasimi omuş. Nişan da oduqtan källi günläädän bi gün Bey Böyräk yinä anasundan bubasından izin alup Bengiboznan berâbärä yinä seyir yerinä başını alup getmiş. Gidärkänä bi çämänlük yerü gëmiş Qalan gün dâ epeycänä sıcaqluyomuş. Bi çoq ehâli çämänlüğä yatmış günläyomuş. Kimi dâ uyuya qomuşla. Bey Böyräk dâ baqmuş orcuqta uyuyolla, o da qalan Bengibozu qıra salıvemiş, qatuşmuş o adamların yanuna içinä qalan bi gaflat basmuş. O da o adamlar gibi uyuya qö-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketer için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 21

muş. Emmâ qalan orası sınırmış. Gavur qıralunu(n) orada serayı vâmiş. Qıral serayından düldüllä baqmuş ki biraz kişi sınırı geçmüş yatıya. Qıral qalan fermande emüş; "gidi(n), götü(n) şo adamları, atı(n) zindana" demüş. Qıralın adamları gitmişlää. Orcukta yatan ne qadara kişi vasa hepsünü dutmuşlä, götümüşlää, atmişlä zindana bunla zindanda yedü yıl qalmuşlä. Bey Böyräk dä bu dutunlâla berâbärä zindanda, yedü yıl qalmuş. Qalan günläädän bi gün Bey Böyräk cebündäkü çaqu bıçağunnan Zindanı(n) duvarunu öşä öşä bi insan gözü göräcäk qadara duvardan bi delük açmuş. Qalan orcuqтан etrafı gözätläämüş. Emmâ quş uçmaya kervan geçmäyömuş. Günlää-dän bi gün yinä bu delüktän baqarkänä iraqıadan bi Kervan gözükmüş. Gelä geä gemiş kervan zindanı(n) o ibük delüğünü(n) önünä qonaqlamuş. Bunu(n) üzärinä almış şo türküyü Kervana Bey Böyräk; "baqalum ne söylädi. Kervan da Bey Böyräğä ne dedi.

Aldı Bey Böyräk:

Gelişi(n) nerili bezirgan başı
Tıraşım bürüdü gözümlä qaşı
Yedü yıl odu ben zindanda qalmışam
Dutulmuş küffärä yesir olmuşam

Aldı Bezirgan :

Gelişim sorâsa(n) Yoğuz ilindän
Alurum satarum dünyâ malindän
Beyim ne biläyin seni(n) halindän
Deyvê Beyim deyvê Kimi(n) oğıusu(n)

Aldı Bey Böyräk:

Deyvêmäyâ doymaz bu derili Yüräk
Ahinän vâhinän ölsäm mi geräk
Bubam Padişahdu Ben de Bey Boyräk
Bunuda böyläcä bili(n)efändüm hêy..

Aldı Bezirgan:

Ana(n)ı sorasa(n) âh edüp ağla
Buba(n)ı sorâsa(n) qaralâ bağla
Böyük qadaşı(n) dünyäyi neylää
Bunu da Böyläcä bili(n) efändün hêy

Bezirgan qalan bunu böylä deyüncä Bey Böyräk kändü kändüna bari demüş "Ben-

gihoz ilen Aq Qavaq qızunu da sarayın onları da bilü qalan ne âlämdädü..

Aldı Hey Böyräk:

Bengiboz emektär Aq Qavaq qızı?

Altı Bezirgan:

Aq Qavaq qızunu aldu dedilä
Bilmän kimldän kimä vâdı dedilä
Baltacı Kel veziri(n) oğıunu adı dedilä
Bunu da işittim illäri(n)izden
Bunu da işittim qulları(n)uzdan hêy.

Deyüp kesti. Qalan yoluna devam qoyuldu. Meğär bu türküläri gavur qıralunu(n) qızı gizlücä dinlämäyamuymuş? Hemäcänä saqlandığı yerdän Çıqmuş.. Qalan ezäl zamanları zindanla yeri(n) dibündä quyu gibi bi yedä olmuş. Zindanı(n) dâpäsindä dä qoca bi dekär daş bulunmuş. Qalan bu Zindanı(n) iştä qapusuymuş. Emmâ bu dekär daşı Şöyläcäcüğümä qalduruvêmäk bi kişini(n) ki kişini(n) değmä kâri değülmüş.

Gavur qıralunu(n) qızı qalan bu qırq kişini(n) qalduramayacağı daşı

- Ya Allah!..

Deyüp bi dutuşa qaldumuş. Zindanı(n) qapusunu(n) açıldığını görän hapislä qarunca misâli bu delüğün ağzuna üşüşmüşlää. Henîya yoğ mu qalan saluverüläcäğüz deyü. Derkänä efändüm qıralun qızı zindana bi ip salundumuş.. Orada ne qadara hapis vâsa hepücüğü qalan bu ipä üşüşmüşlää... Qalan hat bu münşvardaykänä qıralu(n) qızı hapsilä avazı çıqduğı qadara

Türkü soyläyän yiğit kim isä o çıqsu(n).. Qalan sizi sora çıqaruru(n) deyii bağurmuş.

Bunu(n) üzärinä Bey Böyräk ipä dutunmuş. Qıralu(n) qızı tekrâra(n) «yâ, Allah» Deyüp Bey Böyräği Bubasundän Anasundan saqlıcana çıkartmış.. Yetmiş beş günä mühlät edärükdän saluemiş..

bi tekrâränä:

- Ya Allah! deyüp Zindanı(n) o qoca dekär daşunu yükländüğü gibü delüğünü bekämüş. Biz gelälüm Bey Böyräğä. qa-

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 22

lan gavur qıralunu(n) qızından yetmiş beş günä mühlät alduqdan källi çekmiş başunu qalan o dutulduğı çayura doğru. gelükänä aqluna Bengiboz gelivemiş kändü kändünä:

- Mevlâm, Xızur ba(n)a imdäd edivésä dä qalan Bengibozu yetişdüsä... Onu burcuqda yütüdümdü...

Demüş. Âhinen âmiş şo türküyü Bey Böyräk baqalum ne demüş.

Aldı Bey Böyräk:

Arayı arayı bulsam izi(n)i
İzini(n) tozana sürsäm yüzümü
Yetmiş beş günä mühlälädüm qıral qızunu
Yetüş Bengibozum yetüş imdada

Bu türküyü qalan Bey Böyräk ettüktän källi dağı daşu Bengiboz kişir kişir kişnätmiş. Orcukda bir daş qovuğunu(n) dibündä yedü yıl qalmuşmuş; nasulsakü Bey Böyräğün säsünü duymuş qalan hevlicanla säsün geldüğü yerä doğru kişnäyi kişnäyi yaruşmuş. Doğrucana Bey Böyräğün yanuna qadara gemiş. Yedü yıldu bi qovugda qalana nolu? Üstünü başunu hep yosunla bürümüş; pasla dutmuş..

Derkänä efändüm. Bey Böyräk Bengibozu(n) yosunlarını qalan sıyurmuş. Efändüra yedü yıldu Bengiboza Ta(n)rını(n) ergüsü ulaşmış. Esahtan at bir, qoyun iki, üzüm üç.. bunla qalan cennättän çıkmıştu. Bunları(n) hepsini(n) melekäsü vâdü onlara baqallâ.. qalan bunlara kötülük de edilmüş, bi evi hem ehya edällä, hem dil kökündän qurudullâ! Neysänä efändüm iççäqalan Bengibozu da melekäsi bu qovuqda Ta(n)rını(n) her aqşamu baqmış. Bey Böyräk dä qalan artux "Bismillah" Deyüp binmiş Bengibozu(n) üstünä.. Bengiboz qalan heç o eski Bengiboz değılmüş sanki, tozu dumana qatup gözünü açup qapayuncaya qadara onu bi guş misâli köyünün başına däk götürmüş.

Bi qoca qaru da bu esnäde Bengibozu(n) anasını sulayomuş. Qalan Bengibozu gö-

rüncäk kişir kişir kişnämüş. Mevlâm Ta(n)rı o(n)a meğärsä ki Bengiboz olduğunu bildürmüş emmä qoca qaru "noldugu bilinmäyäsiz manzul menamen! Bey Böyräk ağanı mı gödü(n)? Bengiboz tayını mı gödü(n)? yedü yıldu kişnämâyodu(n)!" demüş, qalan yüzünü bi tokat vumuş. Emmä o yinä kişnämüş. Qalan o esahtan Bengiboz emmä kimin aqluna gelü? yedü yıldu pür gayıp. Bey Böyräk dä qalan orda emmä saçu saqaluna qaruşmuş. Pirtularu eskimüş, bikül-allah tanınmaz bimünşvar âmiş.

Qoca qaru qalan Bengibozu(n) anasını suladuqdan källi güç bää çeşmädän Bengibozu(n) anasını elätmiş. Bu esnada Bey Böyräk dä Bengiboz'dan inmiş, qalan çeşmä başunda bi delük helkeyi dolduracağı deyi eylanän bi qoca qaruya soqularaxdana: "Nenä, demüş beni bu gecä evi(n)ü misafir alu mu(n)?" . Qoca qaru da duymazlanaraqdan yinä çeşmäde hekäsini doldumaya qoyulmuş. Bunu(n) üzärünä Bey Böyräk bitekrären: "nenä, demüş, beni bu gecä evi(n)ä misafir alu mu(n)?" .

Bunu(n) üzärinä qoca qaru Bey Böyräğä şöyläcälänä bi baqmuş: "Al.. Al.. Oğul ben seni nasıl misafir aluru(n)? Tencäräyä iki bulgur dänäsi qodum. Biri altında qaynaya, biri üstündä qaynaya. Ben seni nasıl misafir ederüm demüş. Süksününü çeşmäni(n) oluğuna vemiş. Bunu(n) üzärinä bi källim dâ: "Nenä, demüş, beni bu gecü evi(n)ä misafir alu mu(n)?" demüş. Cebündän bi avuç dolusu altun çıqarmuş, qoca qaruya saqluca sunmuş. Qoca qaru altunları görüncänä: "Aluru(n) oğul aluru(n)! Atunu da aluru(n)" Seni de aluru(n) demüş. Bey Böyräği o gecä evündä alıqomuş. Bey Böyräknän qalan o gecä evdä qoca qaru hoş beş ediyollâmuş. Tam bu esnada bi def tingirtisi, qaru fingirtisî omuş, Bunu(n) esbäbini Bey Böyräk qoca qarudan siväl etmiş: "Nenä, demüş, koyda bi def tingirtisi, qaru fingirtisi vâ. Bu şenlük nedändü?" demüş. Qoca qaru da: "Demä oğul demä!

Padşahun ervan misâli bi qoç yiğit oğlu vâdi Aduna Bey Böyräk dellädi, yedü yıldu gayıplara

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 23

qaruştı. Onu köydü dünyä gözäli Aq Qavaq qızuna nişanlamuşlâdu. Yedğ yıldu heç bi habar alamadılâ. Qalan onu iççä Baltacı kel vezirî(n) oğlu İsmayillâ everiyella da şenlük yapuyollâ" demüş. Bey Böyräk qalan bu sözläri qoca qarudan duyunca tasesundan uyqu gözünä gimämüş. Zabah olunca Bey Böyräk doğrucana şenlük olan yerä qadara getmüş. Bi dä orcuqta ne göösü(n) kü ehâli düğün yeründä qum çaqulu gibi bi ağacın dîbünä bîrikmişlâä. Ağaca qalan bi naşpa altun asmuşlâ. Bu naşpayu qalan kim vurâsa padişah o(n)a ikram veräcäk deyü yetmiş iki divana avazcılâ çıqarmuşlâ. Gavur illäri(n)ä habar salundmuşlâ. Dimyâni(n) dört İbüğündän oq yaycularu gemiş. qalan bunlaru(n) hepiüğü naşpayı bikülallah vurup yerä indirämâyollâmuş. Qalan kimsälärä naşpayı indümäk nasıp olamamus. İstâ bu esnädä Bey Böyräk dä atucularun arasuna qatuşmuş. Ağaca baqup baqup: "Ben onu qalan bi dutuşa vururun emmä älimä uya bi oq yayu osa" demüş. Qalan orcuqtaki adamlar: "Hedi, hedi odan munnar menamän" deyü Bey Böyräği qalan qovallâmuş. Bey Böyräk bu adamlar(n) arasuna ne qadara qatuşsa bu adamlar hepücüğündä qovallâmuş. Emmä Bey Böyräk yinä: "Nolu, älimä uyâ bi oq yayu osa? Bi qoman onu vurûdun" der miş. Emmä odaki atuculâ yinä qaquşdurûla: gerisin geriyü atallamış. Bunu(n) üzärinä padişah bu qılıqsuz: "Oğul diläği(n) nedü?" demüş emmä qalan bunu(n) Bey Böyräk olduğunu bilmäyamus hê.. Bu qılıqsuz adam da: "Efändüm, älimä uyâ bi oq yayu osa ben onu vurûdum" demüş. Bunu(n) üzärünä padişah: Hedi oğul hedi, sen get mutfağa da keşkek ye" deyü zeklänmiş ve yanundan qovmuş. Emmä ne mümkün kü bu qılıqsuz adam yinä diräşdümüş: "Efendüm, älimä uya qalan bi oq yayu osa". bunu(n) üzärünä artuq padişah dayanamamus, yanundaki adamlaruna: "gidi(n) şona Bey Boyräğın oq yayunu elätü(n)" deyä ferman etmiş. Nolsu(n) da Allahum bî dünyäni(n) adamlar qaranluqla basqunladuğu halda heç mi vuramayomuş heç. Qalan padişahun adamlar fermanı yerinä qomuşlâ.

"Rey Böyräk oq yayunu eha şöyläcücüğümä bi atuşda naşpayı tengär mengär altunlarıynan yerä yuvalamus. Hêkäs bunu(n) üzärinä şaşırup qalivemişlâä Aha bu qılıqsuz adam vudu deyü. Bunu(n) üzärinä padişah ehâliyä üç källimä bağurmuş: "Qapuşu(n) ibadullah qapuşu(n)!" Hekäs qapuşmuşlâ emmä qalan bu qılıqsuz adam yeründän qıpurdamamış. Bunu(n) üzärinä padişah taaccupta qalaraqdana: "Oğul neyâ qapmayo(n)?" Demüş.. Qaşan bu qılıqsuz boynunu bükä qomuş. Bi şey demümüş.

Padişah bi källimä dâ somuş; yinä cevap vëmämüş. Qalan üçüncü darasında padişah Dilä oğul bendän dilä ne diläsin(n)" demüş. O da; "Sağluğunu" demüş "Oğul benüm sağluduğumdan sa(n)a ne? İştâ bendän ne istääsi(n)" demüş. O da tekrärene: "Saluğunu istärum" Demüş. Padişah bu källäcücümü: "Benüm sağluğumdan Sa(n)"a ne? Dilä oğul bendän ne diläsin(n)?" demüş. Qalan bu qılıqsuz adam bu qâlik: "Efendüm düğün evündäki qadunlaru birim birim oynatmaq dilärüm" demüş. Bunu(n) üzärinä padişah hemäncänä ferman etmiş: "gidi(n) bu kürt qılıqlu adamu düğün evündä eyländirü(n) deyü. Qalan almışla, götümüşlâä düğün evünä Bey Böyräği emmä burcuqta da kimsälää Bey Böyräği tanıyamamus. Qalan bi gün değıl kü yedü yıldu bi adam tiraş omasa nolu? Saçu saqaluna qaruşu älbättänä. Bu müşvâr İnan Bey Böyräği qarulâ da tanıyamamış. Bey Böyräk hâlinän dura qosun, dëkän efändüm düğün evündäki qarula bulaşmuşlâ oyuna. Qalan hepüsünü Bey Böyräk oynatmaya fermanlı ya? Almuş älünä defü Bey Böyräk baqalum ne söylämüş, qalan oyuna çıqandana bu esnädä cicäsiymüş.

Aldı Bey Böyrük:

Ne baqâsı(n) monca monca
Boyu(n) uzun, beli(n) incä
Vezirä ilayıqsu(n) onca
Her cahılsı(n) her cahil

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 10

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 24

Qalan Bey, Böyrägün cicasü oyununu bitümüz bitürü yerinä otumuş. Ondan sonracuğuma sıra bitişük qo(n)şu qızına gemiş. Qalan Bey Böyräk almuş älinä defü onu da oynatmuş.

Aldı Bey Böyriik:

Evlärüni(n) ö(n)ü qaracuu
Köpeklärini(n) ağzu qaracuu
İsmayıl oğlana varacuu
Her cahils(i) her cahiy.

Qalan bitüşük qo(n)şularu da sırasunu sav muş.
İnihayät sıra gelä gelä Aq Qavaq qızuna gömüş Qalan
Bey Böyräk onu da şo türküyünän oynata qomuş.

Ne baqâs(i) kinni idimi
Sa(n)a deyin iki dinni

Oynayan Aq Qavaq qızı
Yanda yandudu bizü.

Bey Böyräk qalan bu türküyü edäar etmüz Aq Qavaq qızı Bey Böyrägün sesünü bilmüş. Hemän orcuqta bir birünä gänä gibi yapuşmuş, sarman dolaş olmuşla. Dügün evündän hemäncänä padişaha mücüdäcilää salundumuşla: "Mücüdä padişahum, Bey Böyräk çıqa qodu" dedü. Bunu duyan Baltacı kel veziri(n) oğlu İsmayılcuq da qorqusundan bi kömäsä saqlanmuş. Başı kömäsi(n) davanına sıquşunca canu imuğündän hıqqadana çıqıväämiş.

***

Bey Böyräkñän galan Aq Qavaq qızuna qırq gün qırq gecä düün etmüşlää. Onla ermüş muratlarına, biz çıqduq zıyratlarına..

Gazeteler, Mecmualar, Kitaplar

Yeni Turan: Finlandiya'da çıkmaya başladığını haber verdiğimiz bu gazetenin ikinci sayısı da çıktı. Bu gazetenin ve birçok Türkler için çok füsunkâr olan adının Türk âleminde nasıl bir rağbetin karşılandığını anlamak için içine bir bakmak ve muhtelif Türk memleketlerinden, muhtelif Türkler tarafından gönderilen yazıları okumak kâfidir. Yeni Turan'ın ilk sayısında çıkan "Turan Kızı" atlı şiiri Kıbrısta çıkan "Söz" arkadaşımızda da gördük. Bu, sadece bir gazetenin öteki gazeteden bir yazı İstinsah etmesi değildir. Bunun daha yüksek 've derin bir manası vardır. Bu da gösteriyor ki Türkleri " Finlandiya'da yahut Kıbrıs'ta yaşamak birbirinden ayıramıyor. Yeter ki millî şuur biraz uyanmış olsun.

İstiklal: Azerbaycanlı Türk kardeşlerimiz on günde bir çıkmak üzere Berlin'de bu attı bir gazete çıkarmaya başladılar. İlk sayısının başmakalesi "Kısılayan ses" serlevhasını taşıyordu.. Bu ses istiklâl diye bağırınların sesidir. Onlar imanla bağırıyorlar, inananlar isterse bütün cihanı yıkar. Bu inananlar elbette yarın gayelerine ereceklerdir.

Safranbolu'da Yürük Dügünleri: A. Baha Bey'in bu kitabı uzun zamandır faaliyetsiz duran Halk Bigisi Derneği'nden

çıkıştır. Bu kitabı alakadar olanlara tavsiye ederiz. Fakat maalesef kitap eksik olarak neşredilmiştir. Birçok yerlerinin tayyolunduğunu ve tashih edilirken kendisine hiç gösterilmediğini Baha Bey bizzat bana söyledi. İlim ve neşriyat hayatında fisebilillah çalışanların gayretini kıracak mahiyette olan bu gibi lâubalîlikler maalesef memleketimizde çok yapıyor. Yine aynı kitabın sonuna konulan ve Kösemihal zade Mahmut Rağıp Bey tarafından verilen notaların da, kimin tarafından verildiğinin tasrih olunmaması Halk Bigisi Derneği'nin bu şark kâri zihniyetine bir örnektir. Fakat memnuniyetle haber alıyoruz ki bol dedikodulu, az verimli bir müessese olan H.B. Derneğinin, bu hâlini gören, bazı ciddi arkadaşlar "Türk Etnografya cemiyeti" adında yeni bir teşekkül kurmak için faaliyete geçmişlerdir. Başında vukuf sahibi kimselerin bulunmadığı H. B Derneği yerine Abdülkadir, Pertev Naili, Mahmut Rağıp, A. Baha Beyler gibi bu işin ehli kimseler tarafından kurulan bu cemiyetin muaffak olacağı tabiidir.

Hokkabazın Defteri: Şiir ve edebiyat sahasında, bu yakınlarda, hayli faaliyet var. Daima şiir kitaplarının neşrolunduğunu görüyoruz. Şeref Şadi Beyin çıkardığı bu kitapla bunlardan birisidir. Hece veznindeki şiirleri güzeldir, Fakat şair serbest nazımda muvaffak olamamıştır.